

Ro'ziboy TO'RAYEV,
 Termiz davlat Pedagogika instituti o'qituvchisi
 E-mail: turayev.ruiziboy@bk.ru
 Tel: +998975340320

Samandar ABILOV,
 Termiz davlat universiteti magistranti
 E-mail: samandarabilov2905@gmail.com
 Tel: +998887018895

Mirkomil MAMAYUSUFOV,
 E-mail: mirkomil3616@gmail.com
 Tel: +99 8 99 739 36 36

TerDPI "Informatika va uni o'qitish metodikasi" kafedrasini mudiri, p.f.f.d.(PhD) S.Sattorov taqrizi asosida

METHODOLOGY OF PROFESSIONAL ACTIVITY DEVELOPMENT OF FUTURE PROFESSIONAL EDUCATION TEACHERS

Annotation

The article discusses the concept of competence, competent approach, didactic factors, the main purpose of teaching web programming in school, students' understanding of web technologies, information processing using web technology, the relevance of the problem of teaching secondary school students based on Web programming.

Key words: Professional education, practice-oriented approach, educational practice, practice trajectory, professional activity.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассматриваются понятия «практическая деятельность», «практика», «практика», «учебная практика». Представлен практический опыт, полученный будущими преподавателями профессионального образования в ходе практики в вузе, методика его применения в профессиональной деятельности в период профессионального педагогического образования.

Ключевые слова: Профессиональное образование, практико-ориентированный подход, образовательная практика, траектория практики, профессиональная деятельность.

BO'LAJAK PROFESSIONAL TA'LIM O'QITUVCHILARINING KASBIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Annotatsiya

Maqolada "amaliy faoliyat", "amaliy mashg'ulot", "amaliyot", "o'quv amaliyot" tushunchalari muhokama qilinadi. Bo'lajak professional ta'lim o'qituvchilarining universitetda amaliy mashg'ulotlar davomida egallagan amaliy tajribasi ularning professional pedagogik ta'lim jarayonida kasbiy faoliyatda qo'llash metodikasi keltirilgan.

Kalit so'zlar: Professional ta'lim, amaliyotga yo'lantirilgan yondashuv, o'quv amaliyot, amaliyot traektoriyasi, kasbiy faoliyat.

Kirish. Mamlakatimizda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar doirasida professional ta'lim tizimida ham bir qator ijobiy o'zgarishlar, xususan ushbu tizimda raqamli texnologiyalar hamda kommunikatsion vositalardan keng va samarali foydalanish bo'yicha amaliy ishlar olib borilmoqda. Bu borada, "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 6-sentabrdagi PF-5812-son Farmoni, 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan vazifalarni amalga oshirish, mehnat bozori talablariga mos yuqori malakali kadrlarni tayyorlash, ta'lim sifatini baholashning xalqaro standartlarini joriy etish, innovatsion ilm-fan yutuqlarini amaliyotga tatbiq etishning samarali mexanizmlarini yaratish orqali mamlakatda ta'lim tizimini isloh qilish bo'yicha izchil ishlar amalga oshirilmoqda.

Professional ta'lim tizimini ilg'or xorijiy tajribalar asosida takomillashtirish, boshlang'ich, o'rta va o'rta maxsus professional ta'lim bosqichlarini joriy qilish orqali mehnat bozori uchun malakali va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatdiki, bir qator tadqiqotchilar Yu.B.Kadison, S.Yu.Lanina, L.Z.Tarxan, L.Yu.Useinova, P.I.Frolova, E.R.Sharipova, R.Ishmuhammedov, A.Abduqodirov, A.Pardayev, X.Yusupov va boshqalar professional ta'lim o'qituvchilarini kasbiy tayyorgarligini amaliy mashg'ulotlar asosida rivojlantirishmuammosi bilan shug'ullangan.

Tadqiqot metodologiyasi, tahlil va natijalar. Talabalarni kasbiy faoliyatga amaliy tayyorlash masalasi har doim professional ta'limida eng dolzarb masalalardan biri bo'lib kelgan. Nazariya va amaliyot o'rtasidagi munosabatlar muammosi doimo olimlar va o'qituvchilarni qiziqtirgan. Hatto F.V.Disterveg ham quyidagicha ta'kidladi: "Kasbiy faoliyat nazariyaga amal qilishi kerak, lekin bu bilan shuni tan olish kerakki, nazariyaning qoidalari talablar har doim ham amaliyotga qo'llay olmaydi". Ilmiy-adabiyotlar tahlili jarayonida kasbiy faoliyatni amaliyotga yo'naltirilgan ta'limning mohiyatiga oid turli xil qarashlarni topish mumkin (A.Pardayev, X.Yusupov, N.M.Andrievskaya, V.I.Bidenko, L.E.Solyankina va boshqalar) [5, 9, 10].

Biz ushbu tadqiqotda F.G.Yalolovanning ilmiy nuqtai nazariga amal qilamiz. Amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni faoliyat-kompetentlik paradigmasi prizmasidan ko'rib chiqsak, tadqiqotchi asosiy e'tibor amaliy (laboratoriya) tajribani

Amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim jarayonida nafaqat fanlarning nazariy kursini o'rganishda, balki professional egallash jarayonida talabalar o'rtasida kompetensiyalar majmuini shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish alohida o'rin tutadi. Aynan talabalarining amaliy tayyorgarligi professional ta'lim (texnikum va kasb-hunar maktablar) talabalarining o'qitish jarayoni va real ishlab chiqarish sharoitida nazariya va amaliyotning uyg'unligini ta'minlashi kerak. Bo'lajak professional ta'limi

o'qituvchilarining universitetda amaliy mashg'ulotlar davomida egallagan amaliy tajribasi professional ta'lim talabalarining dars va darsdan tashqari faoliyatida as qotishi lozim.

Biz OTM axborot tizimlari va texnologiyalari guruhlarini ijodiy qobiliyatlarni rivojlanganligi hamda kasbiy fanlar laboratoriya mashg'ulotlarida kasbiy tayyorgarligini ko'rib chiqamiz. Bizning asosiy maqsad talabalarining kelajakda professional ta'limning amaliy tarkibiy qismi bo'yicha bilimlarini chuqurlashtirishga bo'lgan intilishlarini namoyish etishdan iborat bo'ladi. Biz talabalarni individual amaliyotga yo'naltirilgan traektoriyani qurishda ijodiy faoliyat, muammoli vazifalar, mantiqiy vazifalar, tadqiqot loyihalari yordamida professional pedagogik jarayonning real sharoitida kasbiy faoliyatni tashkil etish metodlaridan birini faollashtirishdan iborat. Professional ta'limda kasbiy faoliyatini amalga oshirish uchun motivatsion komponentlarni shakllantirish orqali o'rganishning amaliy yo'naltirilgan ob'ektlari va holatlarini loyihalashni ko'rib chiqamiz.

Bugungi kunda ilmiy-pedagogik adabiyotlarda zamonaviy huquqiy normalar doirasida talabalarining amaliy mashg'ulotlarini o'tkazish masalalariga bag'ishlangan asarlar mavjud.

Shunday qilib, mualliflar N. S. Makarkova va E. V. Chernenko talabalarining amaliy mashg'ulotlari strategiyasini ishlab chiqdilar. Unda o'quv jarayoniga kiritilgan tizimli o'zgarishlarning quyidagi yo'nalishlari o'z aksini topgan [1,3,11]:

1. O'quv fanlari va modullarini amalga oshirish jarayonida amaliy mashg'ulotlar o'tkazish.

2. O'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarida, shu jumladan ilmiy-tadqiqot ishlarida amaliy mashg'ulotlarni rejalashtirish va amalga oshirish.

3. Talabalarni loyiha faoliyatiga, ko'ngillilik va ijodkorlikka jalb qilish orqali amaliy mashg'ulotlar o'tkazish.

P.I.Frolova amaliy mashg'ulotlar olib borish davrida bo'lajak professional ta'limi o'qituvchilarida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda amaliy mashg'ulotlar jarayonini takomillashtirish maqsadida o'quv jarayonini tashkil etishda muayyan o'zgarishlarni amalga oshirish zarurligini ko'rsatadi [2, 6].

Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, amaliyotga oid yangilangan me'yoriy hujjatlarni hisobga olgan holda bo'lajak professional ta'limi o'qituvchilarining kasbiy faoliyatini takomillashtirish sharoitida amaliy mashg'ulotlarini samarali amalga oshirishning quyidagi yo'llarini ko'rib chiqmoqdamiz. Biz ushbu yo'llarni ko'ramiz: o'quv jarayonini tashkil etishni talabalarining o'quv va kasb-hunar maktablardan tashqari faoliyatni nuqtai nazaridan moslashtirish zarurati; Shuni hisobga olish kerakki, kasbiy ta'lim standartiga muvofiq, bo'lajak professional ta'limi o'qituvchisi ushbu turdagi mutaxassislariga qo'yiladigan talablarga javob berishi - ixtisoslashtirilgan ishlab chiqarishga aniq talablarga ega bo'lishi kerak.

Bo'lajak professional ta'limi o'qituvchisi kasbiy komponentidan tashqari, psixologik-pedagogik, uslubiy va didaktik faoliyat ko'nikmalariga ega bo'lishi, ishlab chiqarish ta'lim ustasi va professional o'qituvchisi vazifalarini bilishi va bajara olishi kerak.

O'quv faoliyatini tartibga solish nazariy tayyorgarlik jarayonida amaliy mashg'ulot elementlarini amalga oshirishda bevosita namoyon bo'ladigan nazariy mashg'ulotda amaliy ahamiyatga ega bo'lishda namoyon bo'ladi. Bunday o'zgartirishlar o'quv rejaralarini tuzishda hisobga olinadi, kasbiy fanlar va o'quv amaliyot dasturlariga kiritiladi.

Aynan o'quv jarayoniga bunday yondashuv kasbiy rivojlanishda "ko'priki" deb ataladi: u talabalariga nazariy materialni o'zlashtirib, individual amaliy-ta'lim traektoriyasini yaratishga imkon beradi. O'rganilayotgan kasbiy fanlar kelajakdagi kasblarni egallashga ijobiy natija beradi.

Loyiha faoliyatining mahsuli - talabani shaxsiy amaliy pedagogik faoliyati loyihasi va uni amaliyot sharoitida yuqori sifatli amalga oshirish. Ushbu loyiha didaktik va uslubiy ishlanmalardan iborat bo'lishi mumkin, shu jumladan dars rejasi, darsdan tashqari mashg'ulot rejasi va texnologik xaritasi, bitta talaba va guruhning psixologik diagnostikasi rejasi-dasturi, kasbga yo'naltirish bo'yicha ish rejasi. Loyiha topshiriqlari individual xususiyatga ega bo'lishi kerak [7,11].

Tadqiqotchilar L.Z.Tarxan va S.P.Shchurning fikricha, aynan pedagogik amaliyot kasbiy faoliyat jarayonida yuzaga keladigan real pedagogik vaziyatlarni chuqur tahlil qilish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi [1, 2, 7,8].

Shunday qilib, tadqiqotchilarning fikr-mulohazalarini inobatga olgan holda, bizning tushunishimizcha, bo'lajak professional ta'limi o'qituvchisining pedagogik amaliyoti kasbiy faoliyatga alohida e'tibor qaratish lozim, bunda u kasbiy pedagogik mahoratni o'zlashtiradi, tajriba orttiradi, qobiliyatlarni rivojlantiradi, kasbiy-pedagogik tafakkurni oshiradi.

Pedagogik amaliyotda qo'yilgan muammolarni muvaffaqiyatli hal qilish uchun bo'lajak professional ta'limi o'qituvchilari o'zlarining pedagogik faoliyatini va talabalarining ta'lim faoliyatini samarali rejalashtirishlari zarur. Shu munosabat bilan pedagogik amaliyotning asosiy qoidalaridan biri faoliyatning proyektiv komponentini kuchaytirish bo'ladi.

Xulosa. Bo'lajak professional ta'lim o'qituvchilarning kasbiy faoliyatni rivojlantirish uchun o'quv-amaliy mashg'ulotlar bo'yicha tadqiqotlar olib borildi. Bo'lajak professional ta'lim o'qituvchilariga quyidagilarga e'tibor qaratishi lozim:

Amaliy mashg'ulotlar doirasidagi kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirish uchun amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim muhitini yaratishda yangi yondashuvlarni amaliyotga oid yangilangan me'yoriy hujjatlarni hisobga olgan holda aniqlash.

Oliy ta'limning davlat ta'lim standarti talabalariga muvofiq, malakali mutaxassisni shakllantirish maqsadida amaliy mashg'ulotlar jarayonida bo'lajak professional ta'limi o'qituvchilarining kasbiy faoliyatini amalga oshirishda o'quv amaliyotining mohiyati va ahamiyatini aniqlash.

Olib borilgan izlanishlar bo'lajak professional ta'lim o'qituvchilarini amaliy tayyorlashga qo'yilgan ilmiy muammosini hal etishning barcha jihatlarini to'liq qamrab olmaydi. Keyingi izlanishlar kelajakdagi professional ta'lim o'qituvchilarini kasbiy pedagogik tayyorlash jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishni taqozo etadi.

ADABIYOTLAR

1. Gromilov V.I. Oliy ta'lim tizimida o'quv jarayonida talabalarining amaliy mashg'ulotlarini amalga oshirish. Rossiya Federatsiyasi. Zamonaviy ilm-fan va jamiyatning dolzarb muammolari, 2019 yil, 67-71 b.
2. Frolova P.I. Kasb-hunar ta'limi tizimida talabalarining amaliy mashg'ulotlarini amalga oshirish muammolari. Pedagogika, 2020, 355-358 b.
3. Kadison Yu. B., Kadison IV Tula menejment institutida talabalarining amaliy mashg'ulotlarining kontseptual asoslari va ND Demidova nomidagi Biznes. Gumanitar fanlar, 2021, 21-22 b.
4. Lanina S. Yu. Kasbiy ta'lim magistratura talabalarining amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish. PF Lesgaft nomidagi universitetning ilmiy eslatmalari, 2021, 151-155 b.
5. Disterweg F.V. Nemis o'qituvchilari ta'limi bo'yicha qo'llanma. Xorijiy pedagogika tarixi bo'yicha o'quvchi. Comp. AI Piskuo tomonidan noyabr. Moskva, Prosveshchenie, 1971, 385-444 b.ida.)

6. “ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASIDA UZLUKSIZ BOŞLANGIÇ, ЎРТА ВА ЎРТА МАХСУС ПРОФЕССИОНАЛ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ ТАРТИБГА СОЛУВЧИ НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИ ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА” Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори, 07.08.2020 йилдаги 466-сон.
7. Yangiboyeva G. O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA PROFESSIONAL TA‘LIM TIZIMI. INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 6 UIF-2022
8. O‘zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030 – yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to‘grisidagi Prezident Shavkat Mirziyoyevning 29.04.2019 yildagi PF-5712 son farmoni. www.lex.uz sayti.
9. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – T.: Iste’tod, 2008. -108 – b.
10. Yusupov X. Tizimli innovatsion yondashuv asosida ta’lim sifatini boshqarishning asosiy yo‘nalishlari. – T.: Xalq ta’limi, 2019. – 44- b. 4. Omonov B. Ta’lim va milliy taraqqiyot. – T.: Xalq so‘zi, 2020. – 2-3 – b. 5. Rahmonov, Oliy ta’lim tizimi: O‘zbekiston qanday marralarni ko‘zlamogda? – T.: Xalq so‘zi, 2021. – 2-3 – b
11. Тураев Р. Н. (2022). ЭТАПЫ СОЗДАНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ЭЛЕКТРОННОЙ СРЕДЫ ВЕБ-ПРОГРАММИРОВАНИЯ. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 157.
12. Norovich, T. R. (2022, March). REQUIREMENTS AND CREATION STEPS FOR AN ELECTRONIC ENVIRONMENT THAT TEACHES GENERAL HIGH SCHOOL STUDENTS WEB PROGRAMMING. In Archive of Conferences (pp. 59-61).
13. Norovich T. R. (2022, March). METHODOICAL SYSTEM OF FORMATION OF WEB PROGRAMMING COMPETENCIES OF GENERAL SECONDARY SCHOOL STUDENTS. In Archive of Conferences (pp. 56-58).
14. Norovich T. R. (2022). IMPROVING THE USE OF E-LEARNING ENVIRONMENT IN TEACHING WEB PROGRAMMING. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 10(1).